

## Za poduk.

\* Kako Kitajci (Kinezi) pokorijo nemarne poljedelce in pa poljske tatove. V kazenskem zakonu kitajskem „Code pénal de la Chine, traduit par Fel. Renouard“ se bere to-le, tedaj ni izmišljena stvar: Vsak, kdor žita, sadja, sočivja ali sicer kakega še na polji stoječega sadu vkrade, dobí 50 palic z bambuzovo palico po zadnjici; vrh tega mora povrniti škodo po tatvini. — Kdor kaj tacega vkrade v zaprtem hramu, jih dobí 100 in mora še za 3 leta iz dežele. — Župani ali druge gosposkine osebe, ktere so za to postavljene, da včasih ogledajo ceste, polje in mostove, pa zanemarijo ta ogled, dobé 30 palic po zadnjici. — Ako se v deželi najde kako zemljišče, ktero se ne obdeluje kakor bi se imelo, dobí lastnik zemljiščin 20 palic, ako zanemareno zemljišče znaša 10. del vsega njegovega posestva, in tako zmiraj več do 80 palic za vsaki deseti del. Gosposko, pod ktero je tak nemarnež, tudi tepó, pa enmalo manj. Davki pa se pobirajo od tacihi zemljišč v taki primeri, kakor bi se pobirali, ako bi zemljišče obdelano bilo. — Gospodarji, kaj pravite k tej pokori?

## Slovstvene stvari.

### Načrt za izdajo naučnega slovnika. \*)

Spisal dr. E. Costa.

Po sedanjem stanu znanosti in človeške omike sploh mora vsak izobražen človek znati glavna dela zgodovine in naravoslovja, književnosti in zemljepisja, modroslovja in jezikoznanstva, politike in pravoslovja. Prostemu Slovencu pa ni mogoče seznaniti se s temi potrebnimi vednostmi. Ako bi tudi imeli pripravnih knjig, vendar mu čas ne pripusti, vse čitati, in zraven tega je le redko kdo v stanu, celo knjižnico napraviti si. Preobširno bi bilo vseh vej znanstva po izvirnih knjigah iskati, in večina učenih takih knjig bi ostala nerazumljiva prostemu človeku. Slovenski narod toraj potrebuje knjige, ktera v kratkem, pa jederno popisuje vse človeške znanosti, kakoršne imajo tudi vsi omikani narodi. Že stari Grki in Rimljani so take knjige imeli in jih imenovali „enciklopedije“, to je, krog vseh vednosti. Te enciklopedije so bile sestavljene sistematično, in sicer tako, da je vsaka znanost imela svoj poseben oddelek. Tako je na pr. grška obsegala naslednja poglavja: slovnico, nauk o godbi, zemljemerje, zvezdoslovje in nauk o telovadbi.

Tako vredjene knjige pa niso človeškim potrebam zadostovale, ko se je jako razširilo polje znanosti in omike. Zarad tega so se začele v XVII. stoletji izdajati enciklopedije v abecednem redu, in te so izpodrinile one v najnovejših časih, posebno po izgledu velike francoske enciklopedije, ki je izhajala v Parizu od 1751. do 1772. leta v 28 knjigah.

Res je, da le knjiga v abecednem redu zadostuje našim potrebam. Le v taki knjigi nam je mogoče v vsakem trenutku brez velikega truda podučiti se o stvari, o kateri bi radi kaj izvedeli. Le v taki knjigi more se popisati vsak oddelek znanosti na kratko in vendar tako, da je sam za-se razumljiv in primeren navadni omiki izobraženega človeka. Temu nasproti kak oddelek sistematično vredjene knjige ni razumljiv, ako se ne prečitajo vsi prejšnji oddelki. Vrh tega za-

hteva najvažnejši del enciklopedije — življenjepise slavnih oseb — neobhodno abecednega reda, ker se drugače sprevidno vrediti ne dá.

Edini ugovor abecednemu vredovanju, namreč ta, da se ves zapopadek preveč trga in da ni mogoče, iz njih o celoti kakega predmeta popolnoma podučiti se, nikakor ni veljaven; kajti v dobro vredovani taki knjigi se morajo posamezni članki ne samo vjemati, temveč tudi drug na drugega ozirati se in sklicavati. Ako se hočeš, na pr. podučiti v modroslovji, najdeš pod to besedo kratek poduk, kaj da je modroslovje, kateri so posamezni njegovi deli (logika, nrava, leposlovje itd.), in kateri so bili najimenitnejši modroslovci starih in novih časov. Beri tedaj, kaj govori enciklopedija pod temi besedami o raznih delih in pisateljih — in imaš kratek obseg vsega modroslovja.

Prav tako dobiš sliko razvitka vsega slovstva, ako pod to besedo imenovana dela (na pr. iz starega časa rimsko in grško slovstvo, iz novih časov česko ali rusko itd.) prečitaš.

Do sedaj znane abecedne enciklopedije lahko razdelimo na tri vrste.

Prva vrsta razlaga le najvažnejše besede in še to tako na kratko, da šteje po dve k večemu po štiri knjige.

Druga vrsta — bolj namenjena učenemu svetu — obdeluje pa vse tako obširno in na tanko, da je skoraj vsak članek posebna knjiga. V to vrsto spadajo na pr. velika francoska enciklopedija, ktero sta v Parizu od 1781. do 1832. l. izdala Panckoucke in Agasse v 201 knjigi, in nemška po profesorjih Erš in Gruber 1818. leta pričeta in še danes nedovršena, do sedaj v 140 knjigah.

Tretja vrsta se drži zlate srede, in popisuje iz vseh znanstev vse oddelke, kakor so za splošno omiko vsakemu izobraženemu človeku potrebni. Te vrste je česka enciklopedija, ktero je pod imenom „Slovník naučný“ 1859. leta pričel izdajati vsemu svetu znani slavni F. L. Rieger in jo dovršil do besede „Rusko“. Ta naj bode nam v izgled in posnemo, toda v krajšem obsegu o tistih predmetih, ki so posebno v zadnjih zvezkih českega „slovníka“ jako obširno obdelovani, in skoraj že samostojna čeravno izvrstna dela.

Gotovo si naša Matica z izdanjem slovenskega „naučnega slovníka“ pridobi največo zaslugo za naše slovstvo in za izobraževanje slovenskega naroda. Zato smo te misli, naj sklene slavni odbor, da Matica izda tak slovník. In čeravno po pravilih ima odbor pravico, sam to določiti, naj se vendar ta stvar zarad važnosti svoje in zarad mnogih stroškov stavi na dnevni red prihodnjemu občnemu zboru.

Ta slovník, da bo zadostoval našim potrebam in svojemu namenu, mora imeti 10 do 12 knjig v veliki osmerki, vsaka knjiga po 50 pól.

Za vodstvo tega podvzetja naj se sestavi poseben odsek Maticinih udov bodi-si odbornikov ali neodbornikov, ki zato, da se lahko shajajo v sejah — imajo stanovitno bivališče v Ljubljani, in so voljni prevzeti ta trud. Temu odseku se pridene plačan vrednik, čegar prvo delo bo, sestaviti abecedni imenik vseh stvari, o katerih ima govor biti v slovníku. V tem imeniku mora tudi povedano biti, v kolikošnem obsegu naj se izdela vsaka stvar. Vredniški odsek ima ta imenik pretresati, spreminjati in dopolnjevati, ter konečno potrditi. Tako odobren naj se natisne in razpošlje slovenskim pisateljem z vabilom, da se do določenega časa oglašé, ktere besede hočejo prevzeti. Ostale besede, katerih ne prevzame noben ud vredniškega odseka — ima izdelati vrednik. Odvreči kak rokopis ima

\*) Ta načrt je bil z občno pohvalo bran v odborovi seji Matice slovenske, in ker je predlog velike važnosti, bilo je sklenjeno, da se od konca do kraja natisne v „Novicah“ — Maticinim družabnikom v prevdarek. Vred.



pravico le odsek, ne pa vrednik. Predno gré rokopis, ktere ga je vrednik za natis pripravil, v tiskarnico, mora se predložiti odseku v konečno presoj in odobrenje.

Virov, iz katerih bodo zajemali pisatelji gradivo za ta slovník, ni treba in skoro tudi ni mogoče na tanko naštevati. Razun nemških slovníkov te vrste bo posebno gori imenovani česki „Slovník“, potem za biografični del Kukuljevičev „Slovník umjetnikah jugoslavenskih“ in Wurzbachov „Biografisches Lexicon“ pisatelje dobro podpiral. Pravilo pa ima biti to, da se vsakemu sestavku pridenejo najvažnejša dela vsega slovstva, zlasti pa vse, kar se je pisalo o njem v slovenskem ali jugoslovanskem jeziku bodi-si v knjigah, bodi-si v časnikih. Tudi ima vsak pisatelj imenovati vire, kateri so bili podlaga njegovemu sestavku.

Predno naredimo konečni predlog, treba je v oči pogledati stroškom.

Vredniku za splošna vredovanska dela, popravo sestavkov in tiska, in dotična dopisovanja na leto 200 gold. pisateljem (in ravno tako tudi vredniku za

|                                               |        |
|-----------------------------------------------|--------|
| njegove sestavke) za pôlo po 25 gold.,        |        |
| toraj za 25 pôl, to je polovico ene knjige    | 625 „  |
| tiskarju za tisk in papir v 3000 iztisih pôlo |        |
| po 50 gold. . . . .                           | 1250 „ |
| tisk zavitka, papir in vezanje . . . . .      | 125 „  |

toraj bi polovica vsake knjige, ktera bi se v enem letu izdala, — stala . . . . . 2200 gold.

Če tudi so stroški veliki, vendar ne strašimo se jih, ker je delo tako važno in koristno za naš narod, in ker Matica ima z velikodušnim darom Debeljakovim vred lastnega premoženja čez 40.000 gold., kateri donajajo skoro toliko obresti, da se ž njimi plača izdaja tega „slovníka.“ Letni doneski pa ostanejo za druge knjige. Omeniti je še to, da ta „slovník“ ne prične izhajati pred 1869. letom:

Po vsem tem stavimo sledeče predloge:

1. naj občni zbor sklene, da se izdá po izgledu českega „Slovníka naučnega“ slovenski „Slovník naučni.“

2. Za vodstvo tega podvzetja naj matičin odbor izmed matičinih udov, ki imajo stanovitno bivališče v Ljubljani, in so voljni prevzeti ta trud, — izvoli poseben odsek.

3. Temu odseku na stran naj dodá odbor sposobnega plačanega vrednika, kteremu podá navod v smislu tega sporočila.

4. Vsako leto naj se izdá polovica knjige s 25 polami.

5. Priprave za izdajo se pričnó, da le občni zbor potrdi prvi predlog.

## Slovensko slovstvo.

\* „Primorec“ bode prihodnje leto štirikrat na mesec izhajal, in sicer se bode izdajal vsako prvo in tretjo nedeljo v mesecu političin list, drugo in četrto nedeljo pa bode donášal gospodarske, trgovske, šolske, znanstvene in zabavne sestavke. Naznanjal bode tudi tržno ceno taci reči, s kterimi imajo Slovani kupčijo, donášal bo tudi kurze, loterijne številke, napovedoval imenitnejše licitacije in sploh take reči, ktere utegnejo biti koristne Slovencem. Veljal bode po pošti pošiljan: za vse leto 3 gold. 20 kr.; za pol leta 1 gold. 70 kr.; za tri mesece 1 gold. Naročnina pošilja naj se vredništvu pod napisom: „Vredništvo „Primorca“ v Trstu nella Drogheria Angeli in Piazza delle legna Nr. 1.“ Slovenci! časi so hudi, osorni, po lepi naši domovini brije mrzel sever ter žuga popaliti še to cvetje, kolikor

ga je iz tale zemlje poklicala prijazna solnčna luč. Varujmo, ogrevajmo ga na svojih srcih! Postavljajmo jezove zoper razdirajočo povodenj, ktera sili v naše nograde; kajti, ako bi nemarni bili in ne bi varovali svoje zemlje, dade nam se palica v roke, da bi romali ž njo od praga do praga berači in ptujci na lastnej zemlji! Tacega dne, za Boga! ne more, ne sme ućakati vrli, krepostni naš narod. Cvetje na našem polji je naše slovstvo, jezovi zoper povodenj so naši časopisi. Podpirajmo tedaj vsak po svojej moči materijalno in duševno naše slovstvo in naše časopise, ki se brez strahú boré za svete pravice našega naroda. Pogumno stopi „Primorec“ z novim letom na novo trnjevo pot, neustrašeno, pošteno in z večo marljivostjo, nego dozda se bode potezal za resnico in pravico, za Avstrijo, ktero v dvalizmu žuga zaliti ljuta povodenj, za verni in blagi slovanski narod, ki se zdaj po tolikih zaslugah, tolikih darovih na zid pritiska! Pa naj se le pritiska, to je zadnja izkušnja, utegne se zgoditi, da predno preteče leto in dan, opeša pritiskalčeva moć. Kakor na sv. evangelije, tako verujemo na slavo slovanskega naroda. Božja pomoć! Slovenci! v tej veri in v tem imenu podpirajte „Primorca“, da mu k letu zrastejo zopet nove peruti.

Vredništvo.

\* Ućeno-literarni žurnal „Всемирный трудъ“ in pa časnik „Русско-славянскіе отголоски“ pod vredništvom dr. M. Chan-a izhajata v Petrogradu, unemu znaša naročnina na leto 15 r., temu 6 r., za polovico leta pa 3 r. 50 kr., za četrt leta 2 r. Naročnina se pošilja: Gospodu dr. M. Chan-u v Petersburg, Bolotnaya Nr. 5.

\* Matica slovenska (v banski Bistrici na Slovaškem) izdala je poleg „Kalendara národnega“ 2 zvezka letopisa za 1866. in 1867. leto, ktera razun lepih znanstvenih (zgodopisnih, prirodopisnih, krajepisnih, slovstvenih in družih podučnih stvari obsegata zapisnike odborovih in zborovih sej. Dodan je 1. zvezku tudi imenik družbenikov „Matice slov.“, kterih šteje v vsem skupaj 1112, in sicer 501 zakladatelj, 488 rednih in 123 letnih. — Krasna je knjiga po obsegu v prozi in poezii in po vnani obliki, ki jo je na čast tristoletnici Nikola Šubića Zrinskega dala na svetlo pod naslovom „Památník Matice Slovenske ku tristoročnej oslave Mikuláša Šubića Zrinského konanej na Slovensku.“

## Krajepisne stvari.

### Na poletnem sprehodu

iz Londona v Avstrijo in nazaj.

(Konec.)

Potem došla sva, stric, v Ischl. Trg Ischl — pravo središče Salzkammergut-a — na vtoku reke Ischl v reko Traun je zavolj svoje srečne lege, zdravega in milega zraka, zavolj kopelj in družih naprav za zdravje gotovo eden najznamenitejih krajev te vrste v vsi Avstrii. Bolj po pravici se more ta kraj avstrijska Švajca imenovati, kakor one saksonske gorice od Bodenbacha na Labi proti Draždanom, ker ta del Salzkammergut-a je v resnici poln veličastnih naravskih lepote (se vé, da s tem ne mislim trga Ischlskega, nego njegovo okolico). Ne bom pa popisoval tega kraja; moj namen je drug: Proslavil se je ta kraj daleko zavolj naravne krasote in zdravega podnebja, zato pa tudi vsako poletje toliko tujcev tje dohaja, da prišedši tje ne bi nikako mislil, da si v Avstrii, samo nektare stvari, o kterih bom še govoril, te na to spominjajo. Ako živiš tam v kaki privatni vili ali v kterem si bodi izmed mnogih in res lepih hotelov, misliš si, da si na Francozkem ali Angležkem